

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

קדושים

(חלק כב שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלוקטי שיחות
שבוע פרשת קדושים, כז ניסן-ג' אייר, ה'תשפ"ד (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2024
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

קדושים ב

108

דהיינו „בשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות“⁵ – הרי ה' ביכלתו לומר בקיצור: „להוסיף לכם תבואתו – בשכר המצוה הזאת אני מברך לכם פירות הנטיעות“.

ומהו טעם האריכות וכפל הלשון ברש"י: „המצוה הזאת שתשמרו תהי' להוסיף לכם תבואתו (ואח"כ) שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות“?

ב. כן ישנם עוד כמה דיוקים בלשון רש"י, ומהם:

(א) „המצוה הזאת שתשמרו כו“ – מהו הדיוק בהוספת „הזאת“? הרי גם אילו ה' רש"י כותב „כשתשמרו המצוה“ (וכיו"ב, ללא ההדגשה ד„הזאת“) היינו יודעים שמדובר במצוה זו (אשר עלי' מדובר בפסוק)?

(ב) „אני מברך לכם פירות הנטיעות“ – מדוע שינה רש"י מלשון הפסוק „תבואתו“?

ואף אם הוצרך רש"י ללמדנו שפירוש „תבואתו“ כאן הוא „לא תבואת השדה, אלא“ נטיעות הכרם⁶ (וכהתחלת העניין⁷: ונטעתם כל עץ מאכל) – ה' לו לכתוב (בקיצור) „מברך לכם הפירות“ (או „הנטיעות“). מהו כפל הלשון „פירות הנטיעות“?

א. לאחר ציווי התורה על דיני ערלה וכרם רבעי⁸, כתיב⁹: ובשנה החמישית תאכלו את פריי להוסיף לכם תבואתו אני ה' אלקיכם.

ופירש רש"י על „להוסיף לכם תבואתו“: המצוה הזאת שתשמרו תהי' להוסיף לכם תבואתו שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות.

בפשטות נראה³, שכוונת רש"י ללמדנו שהתיבות „להוסיף לכם תבואתו“ אינן המשך („דבוקות“) אל „ובשנה החמישית תאכלו את פריי“ – שכן, איך יעלה על הדעת שבעבור „תאכלו את פריי“ יתקבל השכר „להוסיף לכם תבואתו“! – אלא שהתיבות דבוקות לפסוקים הקודמים העוסקים בשמירת המצוה: „המצוה הזאת שתשמרו תהי' להוסיף כו“.

אלא שאינה מובנת האריכות הלשון בפירוש רש"י – לכאורה ה' לו לומר בקיצור (ע"ד האבן-עזרא⁴) שהכתוב „להוסיף לכם תבואתו“ הוא „דבק עם קדש הלולים“ (וכיו"ב); או (כברשב"ם⁵) „להוסיף לכם תבואתו – (לכך תזכו) אם תעשו כאשר צויתי“.

ואפילו אם נפרש (בדוחק גדול), שרצה רש"י גם להעמיד בבירור את הפירוש ד„להוסיף לכם תבואתו“ –

(5) ושולל בזה פי' ריה"ג בתו"כ כאן. ועוד.

(6) אבל דוחק, כי מסתימת לשון רש"י שבהערה הבאה (וכן – ל' הכתוב תצא כב, ט) משמע שאין בפירוש זה חידוש.

(7) ראה רש"י בהר כה, כ. וראה גם רד"ק כאן.

(8) יט, כג.

(1) קדושים יט, כג-כד.

(2) שם, כה.

(3) ראה ס' זכרון, משכיל לדוד ובאר יצחק כאן.

(4) עה"פ.

לא יאכל. ובשנה הרביעית יהי' כל פריו קודש. . . (ודוקא אח"כ) ובשנה החמישית (אזי) תאכלו את פריו" – ורק לאחריו כן מדובר על שכר המצוה (מה יתן על כך הקב"ה) „להוסיף לכם תבואתו”¹².

עוד דורש ביאור מה שהביא רש"י ענין זה בצירוף שם אומרו, שכן (כמו שנתבאר כמה וכמה פעמים) רש"י נוהג כן רק כשהדבר מוסיף בהבנת הפירוש. ויתירה מזו: בזה גופא דייק רש"י „הי' ר' עקיבא אומר”, שר' עקיבא הי' אומר מאמר זה בתדירות – מה מוסיפה הדגשה זו¹³ בהבנת הענין?

ד. במאמר זה גופא – שהביא רש"י מר' עקיבא – אינו מובן:

יש כמה וכמה מצוות שנקבה התורה בשכרן, ולא פירש בהן רש"י שהטעם שהבטיחה התורה שכר מצוה הוא „כנגד יצר הרע” (דהיינו, שלולא השכר לא הי' היצר הרע מניח לקיים את המצוה);

ומנין ההכרח, שדוקא שכר זה (שונה משכר מצוה אחר, וגם) נאמר „כנגד יצר הרע” (ולא שהשכר מניח לאדם כיון שהצטער חנם ד' שנים)?

ובשלמא בפרשת „יפת תואר”, מובן מה שפירש רש"י¹⁴ על „ולקחת לך לאשה”¹⁵ „לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע” – כי, כמו שביאר רש"י, „אם

ג. בהמשך דברי רש"י: „הי' ר' עקיבא אומר דברה תורה כנגד יצר הרע שלא יאמר הרי ארבע שנים אני מצטער בהן חנם לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו”.

לשם מה הביא רש"י מאמר זה של ר' עקיבא?

יש מפרשים⁹, שבוה מיישב רש"י מדוע נזכר בכתוב השכר לאחר „ובשנה החמישית תאכלו גו” ולא לפני כן גבי שמירת המצוה (אשר עלי' בא השכר) – שלזה הביא רש"י מאמרו של ר' עקיבא¹⁰, שהשכר בא על כך ש„ארבע שנים אני מצטער בו חנם” – היינו שהאדם נמנע מלאכול את הפירות עד השנה החמישית¹¹, „והכי קאמר”: מה שתאכלוהו בחמישית בלבד ולא כו' יהי' להוסיף”.

אבל פירוש זה אינו מחוור, כי מה ששכר המצוה לא נזכר בכתוב לפני כן מלכתחילה אינו קשה בפשוטו של מקרא, שכן בדרך כלל, המקום שבו נזכר שכר המצוה בתורה הוא בסיום הענין. ועד"ז בעניננו: תחילה משלים הכתוב את כל פרטי המצוה (איך ינהג האדם בפירותיו) – „שלש שנים . .

(9) משכיל לדוד.

(10) תו"כ עה"פ.

(11) כלשון רש"י (מתו"כ) „ארבע שנים אני מצטער בו חנם”. ולכאורה צ"ע שהרי בשנה הרביעית מותר לאכול הפירות בירושלים וא"כ אינו „מצטער . . חנם”?

ומתורץ ע"פ פרש"י בפסוק שלפנ"ז „מה מע"ש אינו נאכל כו' אלא בפדיון אף זה כן”, שמה מובן שפירות רבעי אינם שלו כ"א מה שמשולחן גבוה קזכי (וראה גם מפרשי התו"כ כאן שזוהי פלוגתת ריה"ג ורע"ק, שלריה"ג הם ממון בעלים ולרע"ק – ממון גבוה).

(12) ומש"נ „להוסיף גו” בסמיכות ל„תאכל גו” אינה קושיה (כ"כ). כמ"ש בראב"ע כאן „רביים כמוהם”.

(13) וכפרט שבתו"כ (לפנינו) איתא „ר' עקיבא אומר”.

(14) תצא כא, יא (מקידושין כא, ב).

(15) תצא שם.

מלשונו הוא לעיל בעניינו „שבשכרה אני מברך כו'“, וכתב ענין של הבטחה („המבטיח . . לשמור הבטחתי“)?

ו. וי"ל הביאור בזה:

השאלה בפסוק שבא רש"י ליישב בפירושו היא [לא בנוגע למקומן של התיבות „להוסיף לכם תבואתו“ – וכנ"ל (סעיף ג) שבפשוטו של מקרא מלכתחילה אין זה קשה – אלא] בפירוש התיבות:

אם כוונת הכתוב להודעה בעלמא ע"ד שכר המצוה, ה' לו לומר (ע"ד הלשון במקומות אחרים)²², „למטן²³ הוסיף לכם תבואתו“, או „ואוסיף לכם תבואתו“ וכיו"ב.

הלשון „להוסיף לכם תבואתו“ (בלמ"ד בתחלתה) מורה על כך, שזהו מכוון ותכלית המצוה – „שלוש שנים גו' לא יאכל. ובשנה הרביעית יהי' כל פריו קודש גו' (כד') להוסיף לכם תבואתו. ע"ד „זכור את יום השבת לקדשו“²⁴, ש„לקדשו“ הוא (לא שכר, אלא) המטרה והתכלית של „זכור“.

ומזה הכריח רש"י, שפשט הפסוק

111 הוא: „המצוה הזאת שתשמרו תהי' להוסיף לכם תבואתו“ – אע"פ שבאופן כללי יש לקיים מצוה כיון שכך צוה הקב"ה, הנה במצוה זו אומרת התורה, ששמירתה²⁵ (מותר ש) תהא מלכתחילה

אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור; דהיינו, שבעצם ה' זה צריך להיות דבר האסור¹⁶, אלא שהקב"ה מתירה. וממילא – זהו ענין שמוכח מתוכו שנאמר רק „כנגד יצר הרע“¹⁷.

אבל בכלל, ענין זה של שכר על מצוה מצינו בפירוש בתורה בכמה וכמה מצוות (כנ"ל) וזהו יסוד בנוגע למצוות (שהקב"ה משלם שכר מצוות)¹⁸ – ומה נשתנה שכר זה (על מצות ערלה וחרם רבעי, שדוקא הוא נאמר „כנגד יצר הרע“¹⁹?

ה. להלן פירש רש"י על התיבות „אני ה'“, „אני ה' המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי“.

ואינו מוכן: הלשון הרגילה בפירוש רש"י בכגון דא היא (בקיצור) „נאמן לשלם שכר“²⁰. ומדוע האריך כאן רש"י בלשונו – „אני ה' המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי“?

יתירה מזו: אין זו רק אריכות הלשון, אלא גם שינוי יש כאן: לא „נאמן לשלם שכר“, אלא „נאמן לשמור הבטחתי“²¹. ועוד, רש"י שינה (גם

16) כפרש"י תצא שם בד"ה שלאח"ז „אפילו אשת איש“. וראה מפרשי רש"י שם.

17) ועד שאפילו אחרי ההיתר „אם נשאה

סופו . . בן סורה ומורה“ (פרש"י שם ד"ה ולקחת).

18) כמפורש בעשה"ד (יתרו כ, ו ובפרש"י), ובכ"מ. וראה בארוכה לעיל ע' 71-2.

19) להעיר מפרש"י ר"פ צו „ביותר צריך הכתוב לזוז במקום שיש בו חסרון כיס“, ומפורש לקמן בפ' בהר (כה, כ) „וכי תאמר מה נאכל“. – אבל גם במקומות אלו לא כתב רש"י „דברה תורה כנגד יצר הרע“.

20) כפרש"י ר"פ וראו. פרשתנו לעיל יט, י. ועוד (ראה הנסמן לעיל ע' 97 הערה 15).

21) ע"ד לשונו בפ' וראו שם (ו, ג. שם, ו).

22) ראה לדוגמא יתרו כ, יב.

23) וראה תיב"ע כאן: מטול כו'.

24) יתרו שם, ח.

25) ועפ"ז יל"פ לשון רש"י „תהי' להוסיף לכם תבואתו“ – תהי' שמירתכם (ולא – תהי' המצוה).

מתוך הכוונה „להוסיף לכם תבואתו“²⁶.
 וזהו שהאריך רש"י בלשונו: התיבות „להוסיף לכם תבואתו“ אינן הבטחה על שכר המצוה, אלא התורה מדברת כאן (בעיקר) על כוונת האדם – שהוא עושה את המצוה כדי „להוסיף לכם תבואתו“. ונמצא, שבפירושו רש"י מודגשים ב' ענינים: (א) פירוש „להוסיף לכם תבואתו“ הוא שהדברים אמורים כלפי כוונת האדם – „המצוה הזאת שתשמרו תהי' להוסיף לכם תבואתו“. (ב) הטעם לכך שהאדם יכול לחשוב כן – הוא מאחר (שכאן הבטיח הקב"ה במיוחד) שכן יהי' בפועל: „שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות“.

מתוך הכוונה „להוסיף לכם תבואתו“ אינן הבטחה על שכר המצוה, אלא התורה מדברת כאן (בעיקר) על כוונת האדם – שהוא עושה את המצוה כדי „להוסיף לכם תבואתו“. ונמצא, שבפירושו רש"י מודגשים ב' ענינים: (א) פירוש „להוסיף לכם תבואתו“ הוא שהדברים אמורים כלפי כוונת האדם – „המצוה הזאת שתשמרו תהי' להוסיף לכם תבואתו“. (ב) הטעם לכך שהאדם יכול לחשוב כן – הוא מאחר (שכאן הבטיח הקב"ה במיוחד) שכן יהי' בפועל: „שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות“.

ח. אבל עדיין אינו מובן: במה נשתנתה מצוה זו מכל שאר המצוות, שדוקא בה: (א) אמרה תורה שמותר מלכתחילה לקיימה כדי „להוסיף לכם תבואתו“; (ב) השכר עצמו שונה משכר שאר המצוות (באופן שלא בערך – ברכה ב„פירות הנטיעות כנ"ל)?

לפיכך הביא רש"י את מאמר ר' עקיבא – „דברה תורה כנגד יצר הרע שלא יאמר אדם כו'“: כיון שקיומה של מצוה זו קשה ביותר, שהרי האדם יכול לטעון „ארבע שנים אני מצטער בו חנם“ – לכן „הותר“ („כנגד יצר הרע“) לכוון על שכר המצוה בשעת קיומה; וכדי „לפייס“ את היצר הרע, מבטיח הקב"ה שכר שלא ע"ד הרגיל.

ועפ"ז מובן בפשטות המשך דברי רש"י „אני ה' – אני ה' המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי“: כאן אין די בזירוז „נאמן לשלם שכר“ כבמצוות אחרות – לפי שמדובר כאן במצוה שהאדם עושה אותה מלכתחילה לשם שכרה, ולולא זאת הי' היצר הרע מצליח למנוע את קיום המצוה – ולכן הפירוש כאן ד„אני ה'“ הוא –

ז. אלא שעפ"ז עולה השאלה: אילו הי' „להוסיף לכם תבואתו“ הבטחה על שכר המצוה, לא היתה כל קושיא על זה שתיבות אלו באות בסיום הענין (כנ"ל).

אבל לפי פירושו רש"י, שזה קאי (בעיקר) על כוונת האדם בעת קיום (שמירת) המצוה – הי' הדבר צריך להכתב בסמיכות לחלק העוסק בשמירת המצוה („לא יאכלו“ – מתוך הכוונה) להוסיף לכם תבואתו)?

וקושי זה סילק רש"י בזה ששינה מלשון הכתוב „תבואתו“ וכתב „פירות הנטיעות“: בזה ש„להוסיף לכם תבואתו“ בא לאחר „ובשנה החמישית גו'“ ביקש הכתוב לרמז את אופן הברכה: הפשט ב„להוסיף לכם תבואתו“ אינו רק שהקב"ה יתן תוספת

27) כה, יט. ועד"ז בפרש"י בחוקותי כו, ה. וראה לקו"ש ח"ה (ע' 122) בפרש"י תולדות (כו, יב) ד"ה מאה שערים.

26) דלא כמ"ש בבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן. וראה לקמן סעיף ח.

של ר' עקיבא³¹ – ולכן דוקא ר' עקיבא הי' חוזר על גודל התועלת הבאה מזה: ר' עקיבא לא למד תורה במשך ארבעים שנות חייו הראשונות³². רק לאחר שהובטח לו שכר אם ילמד תורה, הלך ללמוד³³.

113 ונמצא, שאצל ר' עקיבא הי' כעין המצב ד"הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם": הליכתו ללמוד תורה היתה קשורה עם "השלכת" ארבעים שנות חייו הראשונות; דע"י הליכתו ללמוד תורה הריהו מדגיש שהשנים הקודמות היו בגדר "מצטער בו חנם" (שנים של הבל);

והליכתו ללמוד תורה היתה לשם שכר³⁴ – ואעפ"כ הצליח בלימוד

המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתו: הידיעה שזוהי הבטחה מהקב"ה והוא כזה ש"נאמן לשמור הבטחתו", מספקת כדי שגם היצר הרע יוכרח להסכים לקיום המצוה²⁸.

ט. אמנם, לתלמיד ממולח עדיין יכולה להתעורר שאלה: איך יתכן שנשתנתה מצוה זו משאר המצוות עד כדי כך – שהותר לשמרה לשם שכר, ולא עוד אלא שהובטח עלי' שכר בלתי טבעי ורגיל כלל – וכל זה עבור אדם שנמצא במצב שפל כל כך עד שהדרך היחידה לפעול עליו היא לתקן תקנות "כנגד יצר הרע"?

ועל זה מודיענו רש"י שדבר זה אמרו ר' עקיבא – הוא בעל המימרא "ואהבת לרעך כמוך . . זה כלל גדול בתורה"²⁹; וכן, ר' עקיבא הי' זה ש"הי' רגיל לזכות את ישראל"³⁰. ולפי שיטת ר' עקיבא, שלימוד זכות על כל אדם מישראל והשתדלות לסייעו כו' הרי הם כלל גדול בתורה – מובן מפני מה התורה מתייחסת לכל יהודי ודואגת גם למי שצריך ל"דברה תורה כנגד יצר הרע".

ובתוך דבריו מדגיש רש"י "הי' ר' עקיבא אומר", שהי' אומר מאמר זה בתדירות, והדבר מורה שהתקנה "דברה תורה כנגד יצר הרע" מבטאת ענין הקשור במיוחד עם מהותו ומעלתו

31) להעיר מפ"י כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוסח ההגדה "חכם מה הוא – אומר" (הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' יז).

32) אדר"ג פ"ה ב.

33) כתובות סב, סע"ב ואילך*. – באדר"ג שם ד"תחלתו של רע"ק . . פעם אחת הי' עומד על פי הבאר אמר מי חקק אבן זו . . מיד חזר ללמוד תורה". אבל בפשטות, הי' זה לאחרי הסיפור דכתובות, אלא שחשב שלאחרי מ' שנה בלי תורה שוב לא יוכל ללמוד, עד שראה אבן כו' ודן ק"ו בעצמו כו'. וכן משמע מנוסחא הב' באדר"ג שם "זה רע"ק שבקש ללמוד תורה הלך וישב לו על באר אחת כו'" [וראה בנין יהושע לאדר"ג שם, שבזמן הסיפור דאדר"ג כבר הי' לומד מקרא (וראה פירושו במש"כ שם "כתב לו א"ב ולמדה". ואכ"מ)].

34) ראה גם עיון יעקב לע"י כתובות שם.

28) וגם: הי' מקום לומר, שמכיון שמקיים המצוה בשביל לקבל פרס, לא יקבל השכר, ולכן מוכרחת ההוספה שהקב"ה מבטיח על כך, שבכל אופן יקבל השכר.

29) פרש"י לעיל פסוק יח (מת"כ עה"פ).

30) פרש"י סנהדרין קי, ב ד"ה שבקי'.

(* בנדרים ג, א) דלאחרי שנשאת לו בת כלבא שבוע א"ל זיל הוי ברב. אבל בכדי שלא יסתור להא דכתובות, י"ל שהתנתה עמו לפני הנישואין שילך ללמוד (וכדמוכח בחז"א מהרש"א כתובות סט). ובתודה"ה ורבי יהושע (שבת קג, א) שלא נשאה עד לאחר שלמד כ"ד שנה.

שכר המצוה הוא „להוסיף לכם תבואתו“, כי דוקא ע"י בירור (ואתהפכא) של היצר הרע והנפש הבהמית באה „הוספה“ אמיתית בקדושה, כידוע הפירוש³⁵ בענין „ורב תבואות בכח שור“⁴⁰, ש„ורב תבואות“ (הוספה ועילוי רב בקדושה) בא „בכח שור“ דוקא, ע"י בירור הנפש הבהמית.

ומהטעמים על זה – לפי שעבודה זו יש בה צער: עבודת הנשמה מצד עצמה היא מתוך עונג, אבל העבודה דבירור הנפש הבהמית דורשת יגיעה כדי לבקוע את ההעלם וההסתר של הנפש הבהמית, ע"י אתכפיא.

ולכן נדרש תחילה הצער של ארבע שנים שבהן אין לנפש הבהמית הנאה כלל⁴¹ מן התבואה,

וע"י אתכפיא זו, נעשית אח"כ אתהפכא, עד לקיום „להוסיף לכם תבואתו“ – ורב תבואות בכח שור.

(משיחות ש"פ אה"ק תשכ"ח,
ש"פ קדושים תשל"ו)

התורה בהצלחה מופלגה ועילוי נעלה כל כך³⁵, עד ש„כולהו אליבא דר' עקיבא“³⁶.

ולכן „הי' ר' עקיבא אומר דברה תורה כו" – כי כעין זה הי' המצב אצל: ע"י הבטחת שכר התחיל ללמוד תורה וסוף סוף – הגיע למדרגתו, מעלת ר' עקיבא.

יו"ד. ועדיין דרוש ביאור (בפנימיות הענינים): סוף-סוף הנחיצות ד„דברה תורה כנגד יצר הרע“ היא רק עבור מתי מספר מבני ישראל הנמצאים במצב שפל ביותר – ומדוע נקבעה מצוה זו באופן כזה עבור כל ישראל, באופן המדגיש ש„דברה תורה כנגד יצר הרע“?

והביאור בזה: הפירוש הפנימי ב„דברה תורה כנגד יצר הרע“ הוא, שמצוה זו ענינה, שרצון התורה להפך ע"ז את היצר הרע (ע"ד ואהבת גו' בכל לבבך בשני יצריך³⁷), שהיצר הרע מצד עצמו ירצה לקיים מצוה³⁸. ולכן

35) ראה אדר"ג שם. נדרים וכתובות שם. ועוד.

36) סנהדרין פו, א.

37) משנה ברכות רפ"ט (נד, א).

38) שלא בערך יותר ממלאך רע בעל כרחו

יענה אמן (שבת קיט, ב).

39) לקו"ת האזינו עה, ריש ע"ד. ובכ"מ. וראה

בארוכה ס' הערכים-חב"ד (כרך א) ע' אהבת ה' – ההוספה שבה כו'. וש"נ.

40) משלי יד, ד.

41) ראה לעיל הערה 11.

